

POSTANOWIENIE

22 września 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 22 września 2023 r. w Warszawie
w sprawie upadłościowej J.S. - osoby fizycznej nieprowadzącej działalności
gospodarczej
w przedmiocie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalania planu spłaty
wierzycieli,
na skutek skargi kasacyjnej J.S. - osoby fizycznej nieprowadzącej działalności
gospodarczej
od postanowienia Sądu Okręgowego w Łodzi
z 6 czerwca 2022 r., XIII Gz 167/22,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną upadłego J. S. - osoby nieprowadzącej działalności gospodarczej od postanowienie Sądu Okręgowego w Łodzi z 6 czerwca 2022 r., XIII Gz 167/22 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych

przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, Nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Skarżący zarzucił naruszenie art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2022, poz. 1520; dalej: „pr. upadł.”) poprzez jego nienależyte zastosowanie w sytuacji, gdy przepis ten stosuje się, jeśli do postępowania upadłościowego zgłosili się wierzyciele, podczas gdy w mniejszej sprawie żaden z wierzycieli nie zgłosił swojej wierzytelności w prowadzonym postępowaniu upadłościowym; art. 491¹⁴ ust. 5 przez jego niezastosowanie w sytuacji, gdy w trakcie postępowania upadłościowego żaden z wierzycieli nie zgłosił swojej wierzytelności, a upadły uregulował w całości koszty postępowania upadłościowego.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002, III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

W ocenie skarżącego zachodzi konieczność wyjaśnienia, czy moralność płatnicza, o której mowa w art. 491^{14a} ust. 1 pr. upadł. ma doniosłość prawną w przypadku oddłużenia na mocy art. 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł. W uzasadnieniu wskazuje, że wątpliwości wynikają ze wzajemnej relacji pomiędzy tymi przepisami, tj., czy w razie zaistnienia przesłanek z art. 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł. (brak zgłoszeń wierzytelności w terminie i brak wierzytelności, które podlegałyby z urzędu umieszczeniu na liście wierzytelności), uzasadniających wydanie postanowienia o umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, ma również zastosowanie art. 491^{14a} ust. 1 pr. upadł.

Wprawdzie w powyższej materii dotychczas nie wypowiadał się jeszcze Sąd Najwyższy, ale ta okoliczność nie implikuje przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w postaci występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, jeśli zaistniała kwestia oceny stosunku normatywnego pomiędzy dwoma przepisami prawnymi może być rozstrzygnięta przy zastosowaniu podstawowych i powszechnie akceptowalnych reguł wykładni, jak to uczyniły Sądy obu instancji. W niniejszej sprawie eksponowany przez upadłego problem prawny może być właśnie w taki sposób rozstrzygnięty, gdyż wynika to z treści, układu i systematyki obydwu powołanych przepisów prawnych, a także porównania poprzedniego i mającego zastosowanie w tej sprawie ich brzmienie.

Ze względu na datę wszczęcia postępowania upadłościowego (lipiec 2020 r.) w sprawie mają zastosowanie powyższe przepisy w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 30 sierpnia 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1802), z mocą obowiązującą od 24 marca 2020 r. (art. 10 tej noweli).

Zgodnie art. 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł., w przypadku braku zgłoszeń wierzytelności i braku wierzytelności, które w postępowaniu upadłościowym podlegałyby z urzędu umieszczeniu na liście wierzytelności, sąd, po upływie terminu do zgłoszenia wierzytelności, wydaje postanowienie o umorzeniu zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, chyba że w toku postępowania nie zostały zaspokojone koszty tego postępowania tymczasowo pokryte przez Skarb Państwa lub inne zobowiązania masy upadłości.

Stosownie do art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł. sąd wydaje postanowienie o odmowie ustalenia planu spłaty wierzycieli albo umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli lub warunkowego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, jeżeli upadły doprowadził do swojej niewypłacalności lub istotnie zwiększył jej stopień w sposób celowy, w szczególności przez trwonienie części składowych majątku oraz celowe nieregulowanie wymagalnych zobowiązań.

Według art. 491¹⁴ ust. 4 pr. upadł., sąd ustala plan spłaty wierzycieli albo w przypadku, o którym mowa w art. 491¹⁶ ust. 1 (gdy osobista sytuacja upadłego w oczywisty sposób wskazuje, że jest on trwale niezdolny do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli) lub 2a pr. upadł. (jeśli niezdolność do dokonywania jakichkolwiek spłat w ramach planu spłaty wierzycieli wynikająca z osobistej sytuacji upadłego nie ma charakteru trwałego), umarza zobowiązania upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli albo wydaje postanowienie, o którym mowa w art. 491^{14a} ust. 1 pr. upadł.

Z powyższego przedstawienia wynika więc, że, po pierwsze plan spłaty wierzycieli ustala się, gdy wierzyciele zgłosili wierzytelności (art. 491¹⁴ ust. 4 *initio* pr. upadł.), a po drugie, iż umorzenie zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli może nastąpić zarówno, gdy wierzyciele nie dokonali zgłoszeń

wierzytelności w wyznaczonym terminie (art. 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł.), jak i wówczas, gdy zgłoszone zostaną wierzytelności, ale zachodzić będą okoliczności określone w art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. (okoliczności uzasadniające warunkowe umorzeń zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli zostały określone w art. 491¹⁶ ust. 2a pr. upadł.).

Ponadto, skoro w art. 491^{14a} ust. 1 pr. upadł. ustawodawca rozróżnia postanowienie o odmowie ustalenia planu spłaty wierzycieli (czyli, gdy zgłosili się wierzyciele) oraz postanowienie o odmowie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli (czyli także, gdy brak było zgłoszeń wierzytelności), to nie może ulegać wątpliwości, że o ile zachodzą przesłanki z art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł., sąd wydaje postanowienie o odmowie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli, nawet jeśli nie zostały zgłoszone wierzytelności, chyba że za umorzeniem zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli przemawiają względy słuszności lub humanitarne (art. 491^{14a} ust. 1 *in fine* pr. upadł.).

Poprzednie brzmienie art. 491^{14a} pr. upadł. było inne, gdyż jego zastosowanie uzależnione było od tego, aby postępowanie upadłościowe zostało wszczęte na wniosek wierzyciela. Obecne brzmienie tego przepisu takiego wymogu już nie przewiduje. Należy też odnotować, że w stanie prawnym obowiązującym do 24 marca 2020 r. doprowadzenie przez dłużnika do niewypłacalności lub istotnego zwiększenia jej stopnia umyślnie lub wskutek rażącego niedbalstwa stanowiło podstawę do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości (por. d. art. 491⁴ ust. 1 i d. 491^{14a} pr. upadł.).

W konsekwencji relacja pomiędzy art. 491¹⁴ ust. 5 i art. art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł. jest tego typu, że w razie zaistnienia przesłanek do umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli (brak zgłoszenia wierzytelności - art. art. 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł.), sąd wydaje postanowienie odmowne w razie istnienia przesłanek przewidzianych w art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł., chyba, że za wydaniem postanowienia o umorzeniu przemawiają względy słuszności lub humanitarne. Gdyby zamiarem ustawodawcy było wyłączenie zastosowania art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł., w przypadku, o którym mowa w art.

491¹⁴ ust. 5 pr. upadł., to zamieściłby w tym przepisie sformułowanie o tym, że art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł., nie stosuje się. Należy też zauważyć, iż zawarte w art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł. stwierdzenie o odmowie umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli nie zostało ograniczone do przypadku umorzenia zobowiązań upadłego w sytuacji przewidzianej w art. 491¹⁶ ust. 1 pr. upadł. W związku z czym brak jest podstaw do wyprowadzenia z tego przepisu normy, w świetle której art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł. ma zastosowanie tylko wtedy, gdy postępowanie upadłościowe zostało wszczęte wyłącznie na wniosek wierzyciela. Przepis art. 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł. jest przepisem szczególnym w stosunku do ogólnego przepisu art. 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł., tak samo jak w stosunku do art. 491¹⁶ ust. 1 lub ust. 2a pr. upadł.

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy oddalił apelację upadłego od postanowienia Sądu Rejonowego odmawiającego umorzenia zobowiązań upadłego bez ustalenia planu spłaty wierzycieli. Sądy obu instancji uznały, że upadły doprowadził w sposób celowy do swojej niewypłacalności (wierzytelności dwóch wierzycieli opiewają na łączną kwotę 122 460 zł), przy czym odpowiednio na półtora miesiąca oraz na dwa i pół miesiąca przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości upadły darował swojej żonie dwie nieruchomości. Ze sporządzonego przez syndyka spisu inwentarza wynikało, że upadły nie ma majątku (k. 14-15). Odnośnie do jednej z tych nieruchomości zostało wydane postanowienie o uznaniu tej darowizny za bezskuteczną w stosunku do masy upadłości (k. 75).

Przyjęcie preferowanej przez skarżącego wykładni powyższych przepisów oznaczałoby, że dłużnik mógłby uzyskać umorzenie zobowiązań, pomimo tego, że tuż przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości wyzbył się wszystkich składników majątkowych, z których możliwe było zaspokojenie wierzycieli. Byłoby to sprzeczne z istotą i celami postępowania upadłościowego. Postępowanie upadłościowe nie może być środkiem do pozbycia się przez dłużnika zobowiązań, w przypadku gdy swoim intencjonalnym zachowaniem doprowadza do wyzbycia się majątku, a następnie składa wniosek o ogłoszenie upadłości. Artykuł 491^{14a} ust. 1 pkt 1 pr. upadł. ma charakter sankcyjny w stosunku do upadłego, w tym sensie, że stanowi on negatywną przesłankę do wydania postanowienia, o którym mowa w 491¹⁴ ust. 5 pr. upadł., przy czym ostatecznie nie jest wykluczone umorzenie

zobowiązań dłużnika, pomimo zaistnienia okoliczności, o których stanowi 491^{14a} ust. 1 pr. upadł., o ile przemawiają za tym względy słuszności lub humanitarne (por. art. 491^{14a} ust. 1 *in fine* pr. upadł.). Jednak w podstawach kasacyjnych skarżący nie kontestuje oceny Sądów obu instancji, że tego rodzaju względy (słuszności lub humanitarne) w tej sprawie nie zostały wykazane.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

(E.C.)

[ms]